

การบริหารจัดการงานพัฒนาระบบ ICT เพื่ออภิวุฒนาการเรียนรู้ของประเทศไทย

ดร.จันทวรรณ ปิยะวัฒน์ และ ผศ.ดร.ธวัชชัย ปิยะวัฒน์
ศูนย์พัฒนานวัตกรรมเพื่อการจัดการความรู้และการเรียนรู้
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดิฉันและ ดร.ธวัชชัย เป็นนักพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ นักวิชาการทางสังคม และเป็นครู โดยร่วมคิดและสร้างงานพัฒนาระบบและชุมชนออนไลน์มาด้วยกันตั้งแต่เรียนอยู่ที่ University of Maryland ในสาขา Information Systems และเมื่อจบการศึกษาจากสหรัฐอเมริกาเมื่อ พ.ศ. 2545 เราได้กลับมารับราชการในมหาวิทยาลัยเช่นเดิม ที่นี้เรายังได้รับผลกระทบโดยตรงกับความเหลื่อมล้ำทางความรู้และทางเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของประเทศไทยเหมือนเช่นก่อนที่จะเดินทางไปศึกษาต่อ และยังพบอีกว่าประเทศไทยยังขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในด้านต่างๆ ที่เป็นศูนย์กลางของประเทศอีกด้วย จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เรามุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงประเทศจากจุดนี้

เราเริ่มต้นด้วยแนวคิดของการพัฒนาระบบบล็อก (Weblog) เพื่อเขียนรวบรวมและจัดการความรู้ ประสบการณ์ของนักวิชาการของไทยรวมทั้งเราทั้งสองด้วย และแนวคิดนี้ในที่สุดก็ได้รับการสนับสนุนการพัฒนาระบบขึ้นมาโดยสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้ชื่อ **GotoKnow.org** ซึ่งย่อมาจาก The Gateway of Thailand's Online Knowledge Management และเริ่มเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการเมื่อ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2548

ท่ามกลางความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยแรงผลักดันจาก สคส. เพื่อการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็งทางความรู้ นั้น GotoKnow.org เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดเป็นชุมชนแนวปฏิบัติขนาดใหญ่ของกลุ่มสมาชิกหลากหลายกลุ่มอาชีพ ผู้คนในชุมชนเสมือนแห่งนี้ได้ประพุดิตนเป็นตัวอย่างอันดีให้แก่การดำเนินการจัดการความรู้แก่ประเทศไทยในการสร้างทักษะและวัฒนธรรมของการแลกเปลี่ยนความรู้ที่สามารถขยายผลไปได้อย่างกว้างขวาง

ตลอดระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมาจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 GotoKnow.org ได้รับการสนับสนุนเพื่อดำเนินงานด้านการพัฒนาระบบคลังความรู้และชุมชนออนไลน์เครือข่ายผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรต่างๆ อันได้แก่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มูลนิธิสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.)

ในด้านการพัฒนาดูแลระบบ GotoKnow.org และการบริหารจัดการเครื่องแม่ข่ายนั้นได้ดำเนินการปรับปรุงและเพิ่มศักยภาพของระบบให้ใช้งานได้ง่ายสะดวกรวดเร็วตามเทคโนโลยีเว็บในปัจจุบัน และรองรับการใช้งานที่เติบโตขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับการใช้งานตามความต้องการของผู้ใช้ อีกทั้งได้ดูแลบริหารจัดการระบบและเครื่องแม่ข่ายให้สามารถรองรับการใช้งานตลอด 24 ชั่วโมง

GotoKnow.org ยังได้มีการดำเนินกิจกรรมแบบออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายสมาชิก อาทิ การจัดอบรม การจัดเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ และได้กระตุ้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางออนไลน์อย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการ Blog to Book โครงการรางวัลนักเขียนดีเด่น และโครงการ Crowdsourcing เขียนตามประเด็นเด่น

และในการทำความร่วมมือกับสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (สรอ.) เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังผลให้ดัชนีชี้วัดการมีส่วนร่วมของประชาชน (e-Participation Index) ขององค์การสหประชาชาติ (UN) มีอันดับที่ดีขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 110 จาก 192 ประเทศ และในปี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 48 จาก 193 ประเทศ

ข้อมูลล่าสุดจากการจัดอันดับเว็บไซต์ของไทยโดย Truehits.net พบว่า GotoKnow.org เป็นเว็บไซต์ด้านการศึกษาของไทยในอันดับที่ 1 ถึง 3 ของประเทศและอันดับโดยเฉลี่ยจากเว็บไซต์ไทยทั้งหมดอยู่ที่ประมาณอันดับ 40-75 อีกทั้งข้อมูลสถิติจาก Google Analytics แสดงให้เห็นถึงจำนวนการเปิดอ่านหน้าเพจเฉลี่ยต่อเดือนของปี พ.ศ. 2557 จำนวนประมาณ 5 ล้านหน้า ปัจจุบัน GotoKnow มีสมาชิกประมาณ 200,000 คน สมุดบันทึก 100,000 เล่ม บันทึก 550,000 รายการ และรูปและไฟล์ข้อมูลประมาณ 1 ล้านรายการ ซึ่งมีการต่อยอดบันทึกด้วยความคิดเห็นประมาณ 3 ล้านรายการ และการสร้างเครือข่ายสังคมแบบการติดตามจำนวน 800,000 รายการ

ก้าวสู่ปีที่ 10 ของ GotoKnow.org สมาชิกยังคงใช้พื้นที่เสมือนนี้เป็นเวทีสาธารณะต่อประเด็นปัญหาระดับประเทศ พัฒนาปัญญาสาธารณะของประเทศ เป็นเวทีสาธารณะต่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาสังคมด้วยจิตอาสา เชื่อมโยงเครือข่ายและสร้างฐานข้อมูลของนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญของประเทศ และลดความเหลื่อมล้ำทางปัญญาและเทคโนโลยีสารสนเทศของไทย

ดิฉันและ ดร.ชัชชัย ทำงานอยู่ด้วยแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มาโดยตลอด ในแต่ละวันที่เราได้รับรู้เรื่องราวจาก GotoKnow.org ถึงความจำเป็นเร่งด่วนต่อการปฏิรูปการศึกษา และได้รับรู้ความล้มเหลวของการศึกษาไทยในวงกว้าง อย่างไรก็ตามเราก็ยังได้เห็นความสำเร็จเล็กๆ ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนหนึ่งที่พยายามเปลี่ยนแปลงการศึกษาแต่ขาดเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ เราจึงยังคงมุ่งใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนาระบบเพื่อการปฏิรูปการศึกษา มากกว่าที่จะมุ่งไปพัฒนางานวิจัยที่ล้ำหน้าต่างๆ แต่อาจไม่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยโดยตรงในปัจจุบัน

จากการที่เราได้เห็นประโยชน์ของ GotoKnow.org ต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้สอนด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การเรียนการสอน เราก็ยังได้เห็นความต้องการของผู้สอนในการพยายามใช้ GotoKnow.org เป็นพื้นที่จัดการการเรียนการสอนกับนักเรียนอีกด้วย เราจึงสร้างชุมชนออนไลน์ของผู้เรียนขึ้นมาโดยใช้ชื่อว่า **L3nr.org** (เดิมชื่อ Learners.in.th) เพื่อใช้เป็นคนคลังความรู้สาธารณะที่ผู้เรียนจากทั่วประเทศ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 200,000 คน จำนวนการเปิดอ่านหน้าเพจเฉลี่ยต่อเดือนของปีพ.ศ. 2557 จำนวนประมาณ 2 ล้านรายการ

และต่อมาใน พ.ศ. 2554 เราจึงได้พัฒนาระบบจัดการชั้นเรียนออนไลน์ขึ้นมาโดยใช้ชื่อว่า **ClassStart.org** เปิดให้บริการฟรีแก่ผู้เรียนผู้สอนทั่วประเทศมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2554 และ ณ ปัจจุบันมีสมาชิกร่วม 180,000 คน และชั้นเรียน 12,000 ชั้นเรียนจากประมาณ 2,000 สถานศึกษาทั่วประเทศ เราได้สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) มาช่วยในการกระตุ้นให้เกิดการใช้งานระบบในแวดวง “ครูสอนดี” และนำไปขยายผลในจังหวัดน่าน

ClassStart.org เป็นระบบชั้นเรียนออนไลน์ของไทยที่ใหญ่ที่สุดในขณะนี้ ผู้สอนสามารถสร้างชั้นเรียนออนไลน์ได้เอง ไม่ต้องติดตั้งและดูแลเว็บไซต์และเครื่องแม่ข่ายเอง สามารถใช้งานได้ง่ายเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา จากทั่วทุกมุมโลกเพียงแค่มีคอมพิวเตอร์ หรือ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่วนตัว อาทิ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน และ ClassStart.org ไม่มีการจำกัดจำนวนชั้นเรียนและจำนวนนักเรียนในชั้น รวมทั้งไม่จำกัดพื้นที่การเก็บข้อมูล

อีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถรองรับปริมาณการใช้งานจำนวนมากอย่าง Massive Open Online Course (MOOC) ได้อีกด้วย และเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ล่าสุดเรายังให้ความสำคัญกับ Public Education ของประชาชนไทยด้วยการสร้างศูนย์กลางรวบรวมเนื้อหาการเรียนรู้อันครอบคลุมทุกวิชาในทุกระดับชั้นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยไม่ต้องมีการวัดผลหรือเก็บคะแนนการเรียนรู้ใดๆ ขึ้นมาภายใต้โครงการ หัวดี อคาเดมี (Wondky.org) มาเป็นพื้นที่เพื่อสนับสนุนการเขียนร่วมกันในลักษณะเดียวกับ Wikipedia และเป็นพื้นที่ฟรีที่เก็บรวบรวมแบ่งปันเนื้อหาการเรียนการสอนที่เขียนและเรียบเรียงขึ้นโดยผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญจากทั่วประเทศตามรายวิชาและระดับชั้น

ที่มาของ Wondky.org นั้นเกิดขึ้นมาจากว่าเราทั้งสองต้องการรู้ว่าลูกชายในวัยประถมหนึ่งของเราจะต้องเรียนอะไรบ้าง เราต้องการเป็นโค้ชให้ลูกเอง เราหาแบบทดสอบดีๆ สนุกๆ ได้มากมายและสร้างขึ้นมาจากด้วย เพราะเรามีความตั้งใจที่จะไม่ฝากการศึกษาของลูกให้กับคนอื่นโดยการไปเรียนกวดวิชาในโรงเรียนติวเตอร์ที่มีอยู่ดาษดื่น

โครงการหัวดี อคาเดมี จึงถูกสร้างมาเป็นพื้นที่รวบรวมเนื้อหาของเรานี้เพื่อจะได้รู้และช่วยสอนลูกได้ เพราะเราเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ดีเพื่อพัฒนาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องเริ่มต้นที่บ้าน และเป็นพื้นที่ออนไลน์ที่พ่อและแม่จะได้แบ่งปันเนื้อหาเหล่านี้ให้พ่อและแม่ของคนอื่นๆ ต่อไปเพราะเราอยู่ในสังคมเดียวกัน การเกื้อกูลกันโดยแบ่งปันความรู้คือของขวัญที่ดีที่สุดที่จะมอบให้แก่สังคม

เราสร้าง ClassStart.org, L3nr.org และ Wondky.org ขึ้นมาด้วยเงินทุนส่วนตัวเป็นหลักโดยไม่รีรอที่จะหาแหล่งทุนให้ได้เสียก่อน และด้วยประสบการณ์ในการพัฒนาและดูแลเว็บไซต์ขนาดใหญ่อย่าง GotoKnow.org มาแล้ว จึงทำให้เราสามารถพัฒนาเว็บไซต์เหล่านี้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในต้นทุนค่าใช้จ่ายที่คุ้มค่าที่สุด ยิ่งการเข้าหาแหล่งทุนในช่วงความผันแปรอย่างสูงของสภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของไทยเป็นเรื่องยากมากและที่สำคัญที่สุดคือแหล่งทุนที่จะเข้ามาร่วมพลิกฟื้นการศึกษาของชาติต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเราและมีวิสัยทัศน์ร่วมกันกับเรา เราต้องการความสุขในการทำงานในการตอบโจทย์ที่ทำทนายเรามากกว่าทำงานเพื่อตอบสนองแหล่งทุนที่อาจจะเห็นโจทย์ไม่เหมือนกับเรา

ตามที่คาดหมายเอาไว้ ClassStart.org เติบโตขึ้นเป็นเท่าทวีคูณในระยะเวลาเพียงสองปีกว่าเท่านั้น ดังนั้นเพื่อสนับสนุนการเติบโตของเว็บไซต์ที่มีทั้งหมด คือ GotoKnow.org, L3nr.org และ ClassStart.org ที่ยังไม่มีองค์กรใดเข้ามาสนับสนุนอย่างเป็นทางการต่อจาก สสส. ที่เพิ่งสิ้นสุดสัญญาไป เราจึงเปิดรับโฆษณาจาก Google.com โดยวางบนเว็บไซต์ GotoKnow.org L3nr.org และ Wondky.org แต่ไม่ได้วางไว้ใน ClassStart.org จึงเทียบเท่ากับว่าสมาชิก GotoKnow.org L3nr.org และ Wondky.org ร่วมกันช่วยสร้าง ClassStart.org เพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปการศึกษาของไทย

เว็บไซต์ทั้งหมดดังกล่าวมาจะเป็นพื้นที่เพื่อการอภิวัฒน์การเรียนรู้ของประเทศไทย GotoKnow.org จะเน้นให้ชัดเจนขึ้นถึงความเป็นชุมชนออนไลน์เพื่อครูอาจารย์ในทุกระดับชั้นได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้บันทึกประสบการณ์การทำงาน ส่วน L3nr.org ก็จะเป็นสมุดบันทึกที่ผู้เรียนได้ใช้เพื่อบันทึกเป็น Portfolios และให้ความรู้แก่สังคมในวงกว้าง ส่วน Wondky.org ที่เพิ่งเริ่มต้นขึ้นก็จะพยายามทำให้เป็นพื้นที่เพื่อสนับสนุนการเขียนร่วมกันในลักษณะเดียวกับ Wikipedia ที่รวบรวมเนื้อหาทุกวิชาและทุกระดับชั้นของไทย

ที่สำคัญที่สุดคือ ClassStart.org เรามีความตั้งใจและมุ่งมั่นให้เป็นทั้งศูนย์กลางของประเทศในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับชั้นและเป็นฐานข้อมูลของผู้เรียนทั่วประเทศด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ClassStart.org จะเป็นระบบ Localized MOOC ของไทย สถานศึกษาทั่วประเทศไทยเปิดชั้นเรียนออนไลน์ใน ClassStart.org ให้แก่

ผู้เรียนและผู้สนใจทั่วประเทศโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใดๆ ใครก็ได้ที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและมีความรักในการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถเข้าถึงคลิปวิดีโอเนื้อหาบทเรียนและแบบทดสอบที่เป็นภาษาไทยจากความร่วมมือของมหาวิทยาลัยชั้นนำของภาครัฐและเอกชนและสามารถได้เกียรติบัตรรองรับความสำเร็จในการศึกษาในชั้นเรียนนั้นๆ ได้อีกด้วย เหมือนอย่างที่มหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกได้กำลังร่วมมือกันอยู่

การจะทำให้ได้เช่นนี้แม้จะมีความท้าทายที่จะต้องก้าวข้ามให้ได้อยู่มากมาย แต่เราจะค่อยๆ ไปทีละขั้นและไม่ได้มุ่งหวังความสำเร็จอันยิ่งใหญ่หรือชื่อเสียงลาภยศเงินทองแต่อย่างไร เพียงแค่เราได้มีความสุขที่ได้ทำงาน และสามารถช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยที่ดีขึ้น แม้อาจไม่มากมายแต่ก็ช่วยให้เราเข้าใจได้มากขึ้นว่า “ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง” ตามคำปณิธานของพระบิดาที่ดำรงไว้ในวันทรงคุณค่าเพียงใด